

گزارش جلسه کارگروه تخصصی کارشناسی دبیرخانه شورای گفت و گوی استان خراسان رضوی

عنوان جلسه: ششمین جلسه دبیرخانه کارگروه حمایت از کسب و کارهای خراسان رضوی
 ضرورت به روزرسانی سند ملی گیاهان داروئی و طب سنتی و تنظیم آیین نامه های اجرایی آن (موضوع ماده ۶ سند ملی) و
 پیشنهاد برش استانی و تهیه و تدوین سند پنج ساله توسعه گیاهان دارویی استان خراسان رضوی

تاریخ: ۱۴۰۳/۱۰/۰۵

روز: چهارشنبه

حاضرین در جلسه:

دفتر هماهنگی امور سرمایه گذاری و اشتغال استانداری خراسان رضوی، سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی، اداره کل صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان خراسان رضوی، معاونت غذا و دارو دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی مشهد، صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی خراسان رضوی، رئیس دفتر کشاورزی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی.

غائبین در جلسه:

اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی خراسان رضوی، کمیسیون کشاورزی، امور دام و طیور و صنایع وابسته اتاق.

دستور جلسه:

- ضرورت به روزرسانی سند ملی گیاهان داروئی و طب سنتی و تنظیم آیین نامه های اجرایی آن (موضوع ماده ۶ سند ملی) و پیشنهاد برش استانی و تهیه و تدوین سند پنج ساله توسعه گیاهان دارویی در مراتع استان خراسان رضوی با توجه به ظرفیت های موجود، جهت ارائه به شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی.

(خلاصه مذاکرات دستور کار)

ششمین جلسه دبیرخانه بند ب ماده ۱۲ قانون احکام دائمی توسعه کشور در استان خراسان رضوی با موضوع ضرورت به روزرسانی سند ملی گیاهان داروئی و طب سنتی و تنظیم آیین نامه های اجرایی آن (موضوع ماده ۶ سند ملی) و پیشنهاد برش استانی و تهیه و تدوین سند پنج ساله توسعه گیاهان دارویی در مراتع استان خراسان رضوی با توجه به ظرفیت های موجود، جهت ارائه به شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی برگزار شد.

«علی اکبر لبافی»، رئیس این دبیرخانه در خصوص دستور کار این جلسه اظهار کرد: در چهارمین جلسه دبیرخانه کارگروه حمایت از کسب و کارهای خراسان رضوی موضوع سند ملی توسعه گیاهان داروئی و طب سنتی مورد بررسی قرار گرفت. شواهد و عدم اطلاع دستگاه های اجرایی حاکی از آن است از سال ۱۳۹۲ تاکنون در خصوص تنظیم آیین نامه های اجرایی این سند اقدامی صورت نگرفته است، علاوه بر آنکه خواستگاه اصلی گیاهان دارویی در استان خراسان رضوی است تاکنون برش استانی و یا حداقل سند استانی در این ارتباط نداریم هرچند برخی استانها به صورت تکالیف و هم افزایی ها استانی از جمله استان گلستان نقشه استانی ترسیم و اجرایی نموده است اما در خراسان رضوی ضرورت دارد سند استانی تهیه و نقشه راه استانی ترسیم گردد.

وی به ضرورت ایجاد زنجیره ارزش گیاهان دارویی و حتی منطقه شرق کشور تاکید کرد. ایجاد زنجیره ارزش مانع خام فروشی و می تواند همراهی و تکالیف دستگاه های اجرایی را شفاف و در عین حال الزام آور نماید.

در ادامه، «رضوی خبیر»، مدیر عامل صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی خراسان رضوی تصریح کرد: در ساز و کار اجرایی و نظارت بر اجرای سند گیاهان دارویی و طب سنتی، شورای عالی انقلاب فرهنگی وظیفه سیاستگذاری کلان، هماهنگی کلان و نظارت کلان بر اجرای این سند را بر عهده دارد. ستاد راهبری اجرای نقشه جامع علمی کشور وظیفه رصد اجرای این سند را بر عهده داشته و بازنگریهای لازم در سند و گزارش کلان مربوطه را در فواصل زمانی مشخص به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه خواهد نمود. ستاد توسعه علوم و فناوری گیاهان دارویی و طب سنتی، وظیفه سیاستگذاری اجرایی، راهبری، هماهنگی، پایش شاخصها و ایجاد ارتباطات بین دستگاهی لازم اعم از دولتی و خصوصی را برای گسترش فناوری و صنایع دانش بنیان در بخش گیاهان دارویی و طب سنتی در چارچوب آن سند، بر عهده دارد. این ستاد دارای یک شورا و یک دبیرخانه است. رضوی خبیر ادامه داد: با توجه به کمبود آب در کشور، کشت گیاهان دارویی به عنوان یکی از مهمترین فعالیتهای جایگزین است. در مواد ۴،۳ و ۵ سند گیاهان دارویی اهداف و راهبردها تعریف شده است و در حقیقت تولید محتوا صورت گرفته ولی در خصوص ساز و کار اجرایی نظارت بر اجرای سند (موضوع ماده ۶) که شامل تشکیل ستاد، دبیرخانه و وظائف اجرایی ستاد می باشد به نظر می رسد تاکنون اقدامی صورت نگرفته است. وی بیان کرد در حال حاضر در حوزه تولید مشکلی نداریم و عمده مشکلات ما پس از تولید است.

«محمد میری دیزفانی»، مدیر امور باغبانی جهاد کشاورزی استان بیان کرد: گیاهان دارویی همانند چاه های نفت می باشند که تاکنون کشف نشده و به بهره برداری نرسیده اند. استان خراسان رضوی رتبه اول سطح زیر کشت در کشور را دارد و یکی از سیاست های فعلی توسعه سطح زیر کشت گیاهان دارویی متناسب با اقلیم هر شهرستان و تنوع گونه ها می باشد و در چشم انداز طرح توسعه افزایش سطح زیر کشت نیز دیده شده است. پایه و اساس فعالیتها در کشور ما کشاورزی است که باید متناسب با شرایط روز و پدیده هایی همچون خشکسالی از جمله تغییر الگوی کشت تغییر کند و به سراغ کشت محصولاتی که نیاز فراوان به آب ندارند برویم. تا پایان سال ۱۴۰۲ حدود ۲۷۰۰۰ هکتار سطح زیر کشت استان بوده است که غالبا زیره می باشد، ولی باید در نظر داشت فقط کشت مهم نیست مشکل اصلی فعلی فرآوری محصولات است که به صورت خام، فروش و صادر می گردد و در نهایت همان محصول با فرآوری و بسته بندی جدید و چند برابر قیمت به کشور باز می گردد. در حال حاضر مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی در زمینه کشت گیاهان دارویی فعال است و در این زمینه پژوهش هایی را نیز انجام داده است ولی نیاز به حمایت های ویژه در این بخش است.

تنوع گونه های گیاهان دارویی در ایران بسیار زیاد است. حدود ۸۰۰۰ گونه شناسایی شده که تقریبا دو برابر اروپا می باشد، ۲۳۰۰ نوع از این گیاهان در تولید محصولات آرایشی و بهداشتی استفاده می شود و ۱۷۲۸ گونه از ایران به سرتاسر جهان انتقال یافته است.

وی افزود: مزیت احیاء پوشش گیاهان داروئی در اراضی مستعد این است که در صورت توسعه و افزایش تولید گیاهان داروئی باعث تمکن مالی مردم منطقه می گردد ولی ابتدا باید برای این محصولات بازاریابی شود سپس نسبت به ترویج کشت اقدام کرد.

در ادامه، «مهدی طن پرست»، رئیس گروه تولید استاندارد خراسان رضوی اظهار کرد: یک سری گیاهان اولویت دار که در معرض خطر انقراض هستند وجود دارد که برای آنها ساز و کاری نداریم منجمله آنغوزه، انواع آویشن، بابونه، گل مریم و ... این گیاهان عموماً توسط افراد بومی برداشت می شوند ولی در خصوص کاشت و یا انتشار بذر آنها اقدامی صورت نگرفته است.

وی افزود با اینکه تاکید دولت بر رعایت قوانین و مقررات است، اما درباره دو موضوع "مقررات زدایی" و "کوچک سازی" نقض غرض صورت گرفته است.

رئیس کارگروه اشتغال خراسان رضوی با اشاره به اینکه برون سپاری دولت با موفقیت روبرو نبوده است ادامه داد: دولت در مقابل کوچک سازی خود موفق عمل نکرده است و با اینکه یکی از تلاش های دولت باید کوچک سازی باشد اما در حال حاضر بدنه دولت با انبوهی از وظایف روبرو هستند که نیروی لازم برای انجام وظایف محوله را ندارند.

وی افزود: با توجه به گران شدن قیمت دارو و افزایش هزینه های درمان، افراد برای درمان یک سرماخوردگی ساده باید مبلغ زیادی بپردازند، لذا افراد جامعه ترجیح می دهند به سمتی بروند که برایشان کم هزینه تر و سهلتر باشد بهمین دلیل گرایش به سمت طب سنتی افزایش پیدا کرده است.

وطن پرست با تاکید بر اینکه حل این مسائل با فشار امکان پذیر نمی باشد، گفت: ما باید با تشکیل "ستاد استانی گیاهان داروئی" در خراسان رضوی با همکاری سازمان جهاد کشاورزی و اتاق اصناف "اسناد استانی گیاهان داروئی" را تهیه و در بستر سازی این موضوع به بخش دولتی اتکا نکنیم.

وی با بیان اینکه بخش خصوصی می تواند گزینه مناسبی برای ورود به این عرصه باشد افزود: پیشنهاد می شود یکی از کمیسیونهای اتاق بازرگانی خراسان رضوی به این موضوع ورود و مسئولیت را قبول نموده و دستگاههای متناظر را به سمت اهداف مورد نظر سوق دهد تا از وضعیت فعلی خارج شویم.

«یوسف گازران»، کارشناس مسئول گیاهان داروئی سازمان جهاد کشاورزی استان بیان کرد: در حال حاضر سازمان جهاد کشاورزی که مجری اصلی در این زمینه است از مرحله کاشت تا برداشت را تحت نظارت دارد ولی مشکل اصلی آموزش کشاورزان متخصص در این زمینه که دارای اطلاعات و دانش کافی باشند است. باید بر روی ترویج گیاهانی که برای آنها بازاریابی صورت گرفته است و با قیمت بالا خریداری می شوند متمرکز شویم. به عنوان مثال آنغوزه که در استان خراسان رضوی کشت می شود به دلیل عدم صادرات و مشکلاتی که با آن درگیر هستیم با مبالغ بسیار کم از کشاورز خریداری و از طریق مرز افغانستان به صورت قاچاق خارج و در کشورهای دیگر با قیمت های بسیار گزاف فروخته می شود. ما به دنبال راهی هستیم تا بتوانیم این گیاه را از طریق ترکیه به بازار اروپا صادر کنیم.

«جواد دانایی باغکی»، رئیس اداره داروهای طبیعی معاونت غذا و دارو اظهار کرد: در دنیا شاخص های بهداشتی نشانگر رشد و سلامت آن جامعه در زمینه شرایط بهداشتی است. اگر در روند ۴۰ ساله کشورمان دقت کنیم و ملاک اصلی این شاخص ها باشند، کشور ما جایگاه بسیار خوبی دارد زیرا ما شبکه بهداشت و درمان داریم که بسیاری از کشورها از آن الگو گرفته اند. در خصوص سند گیاهان دارویی نیز پیشنهاد می دهیم با محوریت استاندارد در اسرع وقت ستاد استانی در سطح مدیران ارشد دستگاه های متولی مربوطه تشکیل و پیشنهاداتی که در جلسات کارشناسی ارائه شده است مورد بررسی قرار گیرد.

دانایی، با بیان اینکه سند گیاهان دارویی و طب سنتی دارای دو بخش طب سنتی و گیاهان دارویی است، افزود: وقتی گیاه خام، فرآوری می شود تا ۴ برابر ارزش قیمت دارد. در خراسان بسیاری از فعالیتهای فرآوری در زمینه گیاهان دارویی تبدیل آنها به عرقیجات است، ولی مهم مساله این است که خیلی از این عرقیجات کاربرد دارویی دارند لذا باید از حوزه دارو مجوزات لازم اخذ شود حال آنکه در حال حاضر از حوزه غذا اخذ می گردد. همچنین اخذ استاندارد در این حوزه اجباری نیست اختیاری است یعنی در فرآوری عرقیجات پایش سموم در آنها دیده نشده و گاهی استفاده بیش از حد از آنها می تواند برای سلامت افراد جامعه خطرناک باشد.

وی در ادامه افزود: در حال حاضر ۱۷ سایت تولید فرآورده های سنتی و ۴۲ شرکت تولید قراردادی که همان شرکت های دانش بنیان هستند و از ظرفیت های خالی مابقی شرکتهای استفاده می کنند در سطح استان در حال فعالیت می باشند. در خصوص ضوابط فنی نیز تابع قوانین سال ۱۳۹۷ هستیم که توسط دادگستری کل وقت ابلاغ شده و در چارچوب قانون نظام صنفی کشور، قانون مبارزه با قاچاق کالا و ... است. دانشگاه علوم پزشکی ضوابطی را برای کسانی که در زمینه گیاهان دارویی فعالیت دارند لحاظ کرده است از قبیل محل نگهداری مناسب، قرارداد کشت در زنجیره کاشت، داشت و برداشت، آموزش های لازم و تخصصی به تولید کنندگان و عطاری ها و ... که همگی باید رعایت شود. «محمد رضا مهری»، مدیر طب سنتی و مکمل دانشگاه علوم پزشکی گفت: در حال حاضر بسیار از داروها از جمله داروهای ترکیبی تحت پوشش بیمه قرار ندارند و گمان نمی رود که شرکت های بیمه با توجه به موانع مالی اقتصاد سلامت بتوانند گیاهان دارویی را پوشش دهند. در مورد داروهای گیاهی تجویزی نیز سازمان غذا و دارو متولی بهداشت و درمان افراد جامعه است لذا باید در خصوص مصرف گیاهان دارویی و تجویز آنها سختگیری کند چون در فرایند تولید برخی از آنها استانداردهای لازم اجرایی نشده است.

«علی شکاری»، معاونت فنی اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری خراسان رضوی با اظهار اینکه برخی از گیاهان دارویی به صورت خام فروشی به خارج صادر می شود، اظهار کرد: این محصولات پس از فرآوری و بازگشت به کشور با چندین برابر قیمت در اختیار شهروندان ایرانی قرار می گیرد.

وی تاکید کرد: با طرح مشکلات گیاهان دارویی باید به سمتی برویم که مشکلات حوزه گیاهان دارویی ایران شناسایی و با توجه به پتانسیل هایی که در استان وجود دارد، ایجاد کسب و کار کنیم.

وی گفت در خصوص مباحث بهداشتی گیاهان دارویی موضوعات درستی عنوان می شود ولی ما در تقابل با وزارت بهداشت نیستیم بلکه انتظار داریم مشکلات این بخش احصا و راهبردهای لازم برای تدوین سند ملی گیاهان دارویی و طب سنتی ارائه گردد.

وی با اشاره به اینکه صنعت گیاهان دارویی در صورت توجه می تواند بخشی از مشکل بیکاری جامعه را حل کند و اشتغال ایجاد شده ی آن پایدار است، خاطر نشان کرد: چالش های گیاهان دارویی با دعوت از بخش خصوصی باید شناسایی شود. مشکل ما در بخش مرتع است، دستور العمل ها به دلیل نگرانی هایی که وجود دارد، اجازه استفاده از مراتع برای استفاده گیاهان دارویی را نمی دهد که این محدودیت باعث مشکلاتی برای فعالین این بخش شده است. «سمیرا سبزواری»، رئیس دفتر کشاورزی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی بیان کرد: پیرامون سند ملی گیاهان دارویی مصوب سال ۱۳۹۲ و اهداف کمی تعیین شده در بند ۵ این سند باید رصد کنیم با توجه به اینکه تنها یکسال از چشم انداز تعریف شده باقی مانده است چه درصدی از اهداف کمی تاکنون محقق شده است. به عنوان مثال تا افق ۱۴۰۴ مقرر بوده است سهم ارزش بازار داروی های گیاهی به ۲۰ درصد از سهم بازار دارویی کشور برسد، اما آمارها نشان می دهد علیرغم رشد صورت گرفته، در سال ۱۴۰۲ با تعداد ۳۱۱۳ فرآورده طبیعی و ۹۱۰ فرآورده سنتی در قالب داروهای گیاهی ثبت و مجوز دار تنها ۴ درصد داروهای موجود در بازار در دسته داروهای گیاهی قرار می گیرند. همچنین تعداد داروهای فرآورده ها و مکمل های گیاهی دام طیور و آبزیان سال ۱۳۸۵ صفر به ۱۵۰ قلم در سال ۱۴۰۱ رسیده است.

پیرامون هدفگذاری سطح زیر کشت ۵۰۰ هکتاری تا پایان برنامه، بر اساس آمار سطح زیر کشت گیاهان دارویی به جز زعفران در استان خراسان در سال ۱۴۰۲، ۳۴ هزار هکتار با تولید ۵۲ هزار تن بوده است.

در اهمیت و ارزش گیاهان دارویی و مقایسه آن با سایر محصولات کشاورزی میتوان گفت: به طور متوسط ارزش ارزی محصولات بهاره کشت شده استان خراسان رضوی اعم از جالیزی، ذرت علوفه ای، گوجه فرنگی، چغندر قند سیب زمینی و .. به ازای هر مترمکعب آب مصرفی ۲۵ نت دلار است درحالیکه گیاهان دارویی ۴۵ سنت دلار به ازای هر مترمکعب آب مصرفی ارزش دلاری دارد.

لذا با توجه به ارزش بالای گیاهان دارویی در اقتصاد و خلق ارزش افزوده بالا، و با توجه به اهداف سند گیاهان دارویی ضروری است در فرصت باقیمانده تا پایان این سند نسبت به تحقق دقیق اهداف آن تا کنون اقدام و در جهت هدفگذاری جدید این سند به انضمام تدوین برنامه اجرایی آن حداقل برای استان خراسان رضوی با توجه به مزیت های بالای این استان در کشت گیاهان دارویی اقدام نمود.

لبافی، رئیس دبیرخانه حمایت از کسب و کار خراسان رضوی در جمع بندی دستور کار با اشاره به اینکه موانع و چالش های اجرای سند ملی توسعه گیاهان دارویی و طب سنتی در جلسه ۳۲ مورخ ۱۳۹۲/۲/۱۰ شورای ستاد راهبری اجرایی نقشه جامع کشور بررسی و در جلسه ۷۳۵ مورخ ۱۳۹۲/۴/۲۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده بود، گفت:

نظر به اینکه علیرغم اهمیت موضوع بعد از گذشت بیش از ده سال، دستگاههای اجرایی استانی از سرنوشت اجرای سند اطلاعی ندارند و از طرفی خاستگاه اصلی گیاهان دارویی و طب سنتی استان خراسان رضوی است و حسب اعلام سازمان جهاد کشاورزی استان بیش از ۳۵ درصد از کل تولید گیاهان دارویی در استان خراسان رضوی صورت می پذیرد و لیکن مصرف داخلی و صادرات به صورت غیرفرآوری می باشد که پراکندگی موجود و عدم وجود ساز و کار مناسب استانی اعم از سند استانی و تکالیف دستگاههای اجرایی موجب گردیده است تا امکان توسعه گیاهان دارویی و فرآوری و ایجاد زنجیره ارزش مورد تاکید وزیر محترم کشور با مانع جدی مواجه گردد. لذا ضرورت دارد در این خصوص تصمیمات اساسی استانی اتخاذ گردد.

شرح گزارش کار

شرح دستور کار:

در چهارمین جلسه دبیرخانه کارگروه حمایت از کسب و کارهای خراسان رضوی مورخ ۱۴۰۳/۰۷/۲۳ در خصوص تنظیم آیین نامه های سند ملی توسعه گیاهان دارویی و طب سنتی بحث و بررسی و مقرر گردید موضوع از طریق معاونت غذا و دارو پیگیری و نتایج به دبیرخانه شورا منعکس گردد (نامه شماره ۱۴۰۳/۳۳۲۲/ص مورخ ۱۴۰۳/۰۸/۰۸ دبیرخانه شورا).

معاونت غذا دارو طی نامه شماره ۷۶۹/غ/د/ص/۱۰۱ مورخ ۱۴۰۳/۰۸/۲۶ منضم به نامه شماره ۶۶۳/۲۹۴۲۹۲/د مورخ ۱۴۰۳/۰۸/۲۱ لیست آیین نامه ها، شیوه نامه ها و فرم های تنظیم شده به منظور تنظیم مقررات، ضوابط و صدور مجوزهای فرآورده های طبیعی و سنتی را به همراه آدرس سایت [https://fda.gov.ir/](https://fda.gov.ir) جهت پیگیری ارسال نمود.

صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی طی نامه شماره ۳۲۸۱ مورخ ۱۴۰۳/۰۹/۱۹ نیز عمده مشکل را عدم اقدام لازم در خصوص ساز و کار اجرایی نظارت بر اجرای سند (موضوع ماده ۶) که شامل تشکیل ستاد، دبیرخانه و وظائف اجرایی ستاد بیان کرد. لذا موضوع در دستور کار دبیرخانه قرار گرفت و پس از بحث و بررسی های صورت گرفته به شرح زیر تصمیمات لازم اتخاذ گردید.

تصمیمات دبیرخانه شورا:

- با عنایت به آنچه در صورتجلسه آمده است و تکالیف سند ملی و اهداف تعیین شده در افق ۱۴۰۴، (راهبردهای سند ملی و نقشه توسعه استانی و زنجیره ارزش) برای گیاهان دارویی و طب سنتی به اتفاق آرا مقرر شد به شورای گفت و گو پیشنهاد گردد تا موارد زیرضمن طرح در جلسه شورا ظرف مدت یک هفته از طریق مبادی استانی و ملی پیگیری گردد:
۱. ضرورت به روز رسانی سند ملی گیاهان دارویی و طب سنتی و تنظیم آئین نامه های اجرایی آن (موضوع ماده ۶ سند ملی) از طریق معاونت علمی دفتر ریاست جمهوری، وزارت کشور، معاونت غذا و دارو.
 ۲. با توجه به اینکه خواستگاه اصلی کشت گیاهان دارویی استان خراسان رضوی است، پیشنهاد برش استانی و شکل گیری ستاد استانی ظرف مدت یک هفته از طریق معاونت علمی ریاست جمهوری.
 ۳. با محوریت اداره کل منابع طبیعی استان ظرف مدت یک ماه سند ۵ ساله توسعه گیاهان دارویی در مراتع استان تدوین و به دبیرخانه شورای گفت و گو ارائه گردد.

۴. با عنایت به اهمیت موضوع و ضرورت پذیرش ایده ها، کمک به ایجاد بستر فعالیت های نوآورانه و اتصال فعالیت حوزه گیاهان دارویی به سرمایه گذاران، ضرورت راه اندازی مرکز رشد گیاهان دارویی و طب سنتی توسط سازمان جهاد کشاورزی وجود دارد.
۵. اخذ مجوز و ایجاد آزمایشگاه مرجع در خصوص گیاهان دارویی و طب سنتی در شرق کشور در مشهد.
۶. ایجاد زنجیره ارزش استانی و منطقه ای برای جلوگیری از خام فروشی .
۷. پیشنهاد ایجاد پوشش بیمه ای برای داروهای گیاهی و طب سنتی .
۸. اولویت پذیرش طرح ها و پژوهش حوزه گیاهان دارویی و طب سنتی و اختصاص تسهیلات ارزان قیمت در کسب و کار های استانی .